

Starešina: No, no, mogoče je! Ali tega, kar pripoveduješ ti, vender ni naredil. Sicer pa je res, da je bil pretkan, kakor vrag. O sv. Mihaelu bode ravno deset let, odkar ga krije črna zemlja.

Hočevvar: Odkar ga je vzel vrag v svoje kraljestvo, si menda mislil reči.

Starešina: Nimaš prav. O mrtvih se ne sme nič slabega govoriti.

(Dalje prih.)

K šolski higijeni.

(Drd. Iv. Borštnik.)

III.

(Dalje.)

Da si otrok olajša neprijetne čute in bolečine, ki nastopijo že v malo minutah pri takem sedenji, začne napenjati razne vezi in mišice, ki vežejo pojedine člene hrbtenjače ali pa tečejo ob nji nizdol in nam služijo pri pripogibanji. Ta aparat se še preje utruji (pod istimi pogoji, kakor se utruji roka, ako jo držimo vodoravno, vkljub temu, da so pri zadnji mišice nerazmerno bolj razvite) ali otrok ima dovolj moralične moči, ali se pa boji in sedi še naprej — naravnost. A to kar je dozdej vršil aktivno, godi se od sedaj pasivno, prepusti hrbtenjačo samo sebi, nekako olajšano se oddahne in vse delo prepusti zdaj vezem na hrbtu. — Te zdaj trpé, raztezajo se vedno, a počasi in pred seboj imamo takozvani obli hrbet otrok, popolnoma podoben oblemu hrbtu starih ljudij, ki nastane na isti način in je gotovo vsakemu znan.

Vender s tem ni pomagano. Kmalu občuti otrok kaj neprijetno to napetost vezij, začne zvijati hrbet na razne načine, kakor bi prekladal pojedine člene in iskal najugodnejega položaja zase in za učiteljevo zahtevo „sédi naravnost“. — Kmalu zapazi, da mu posebno jeden položaj ugaja. Čudno — njegov hrbet v to lego najraje uhaja. Vedno raje, nazadnje takoj pri vsakem opominu k sedenju naravnost, pojedini členi hrbtenjače se na jedni strani vedno stiskajo, njih snov gine — čez mesece: postranljivost, dalje visoka pleča, visoka ledja i. dr.

Takó se godi pri sedenji naravnost, imenujmo je „vojaško sedenje“. Druga dva mogoča načina sedenja sta sedenje s težiščem pred vezno črto obeh grč sedilnih kostij in s težiščem za to vezno črto sedilnih grč. Bistvo obeh je jasno. Pri obeh je truplo izven svojega ravnatežja pri sedenji, rabimo tedaj pri obeh podporo, brez podpore nista mogoča. Vzglede prvega je lega života pri pisanji, vzgled dru-

gega, kadar beremo v naslonjači poljubno nazaj naslonjeni, kadar kadimo in v sto drugih prilikah — kratko: to nam je najbolj priljubljeno, pri tem se najmanj utrudimo. K tej točki je vredno omeniti razprave ortopeda dr. Adolfa Lorenza: „Die heutige Schulbankfrage. Vorschläge zur Reform des hygienischen Schulsitzens,“ kjer se navajajo zahteve, katerim naj odgovarjajo šolske klopi. Doma pa zadostuje navaden slamnat stol, kot so v rabi z malo vpognjenim naslonilom, podmaknjen toliko pod mizo, da pride mizni rob v smer žličice. Taki sedeži odgovarjajo navadno tudi zahtevam gledé očíj pri pisanji. Pri branji pa odpade opomin „sedite naravnost“, mesto njega se glasi „naslonite se nazaj“. Pri takem sedenji otrok ni prisiljen iskati kake čudne lege hrbtenjače, da si olajša sedenje, s tem odpadejo vsi nasledki tega t. j. postranljivost i. t. d.

Dalje je bilo rečeno v začetku, da je ta bolezen posebna nadloga otrok ženskega spola, rastočih deklic. Izmed premnogih vzrokov tega dejstva naj navedem par, upam, dovolj, da vsakdo spozna resnico te trditve, z druge strani pa, da se še bolj vtopi v bistvo te bolezni, katere spoznanje naj bi vsakemu, kdor ima opraviti z odgojo otrok, posebno deklic, prešlo v meso in kri.

Skoraj nepotrebno je omeniti, da so v isti meri kakor drugi deli života, tudi kosti hrbtenjače pri ženskem spolu dosti bolj mehke in nežne kakor pri moškem. Dalje je razložek v tem, da se dečkovo truplo počasi, leto za letom razvija med tem, ko ostane deklica otrok dosti več časa po razvoji života in duha. In nakrat, skoro bi rekel, v trenutku kakor mlado, rosno rožno popje o poljubu žarkov jutranjega solnca, zdaj — in čez trenutek odprt cvet, krasen za vsak pogled: takó je postalo iz otroka odraslo dekle. Če je bila že preje priklenjena na šolsko klop, najsi bo že v posvetnem institutu ali samostanu, vsaj ta čas nje življenja bi moral biti popolnoma posvečen telesnemu razvoju, čas, v katerem se pretaka življenski sok takó naglo po životu, čas, ki je spojen s takó neprijetnimi, vsestransko neugodnimi, vsako pozornost na učenje uničujočimi občutki. Priznam pa, da je o tem dosti lažje pisati, kakor takó delati. Vender na pravem mestu ni nobena beseda izgubljena, in z rastočo omiko prodere tudi prepričanje o važnosti dobe rasti posebno pri deklicah tudi v širše kroge — gotovo le v korist človeštvu.

Pri besedi „omika“ pa se spomni človek nehoté pridnega delavca, ki koplje v potu svojega obraza jamo, da vsadi drevo, a izpod nog mu vedno drči že izkopana, razdrobljena zemlja nazaj v globino. Gotovo neroden delavec! Tudi z našo „omiko“ je čudno, najbolj z višjo žensko naobrazbo, četudi evolucija narodov popolnoma opravičuje to zahtevo, in bi narod bil izgubljen, ali bi za začetek vsaj zastal, ki bi hotel zapreti svoje učne zavode deklicam. In vender so ravne te naj-

bolj podvržene postranljivosti, kakor razvidno, in vender ravno njim v njih poklicu, v njih namenu najbolj škodi skažena vnanjost, ker tudi to ni vse jedno, ali je mati ravnega ali krivega hrbta.

Z druge strani pa si oglejmo dobiček te višje naobrazbe. Tu naj se ne primerja z moškimi, katerim je učenje podlaga, da morejo kdaj zavzeti dostojno mesto v človeški družbi, katerim jednako je treba staviti tiste ženske, na katerih vrata je potrkalo socijalno vprašanje in jih potisnilo v šolo ali pa morda navdušenje za znanost. Čim večje mesto, tem več se dobi tudi takih slučajev, in znano je, da prekose sestre — gimnazijalke dostikrat svoje brate — tudi — gimnazijalce v uspehih in da je njih vstrajnost in pridnost kakor tudi skromnost z druge strani občudovanja vredna.

Koliko pa je drugih deklet, katere matere najprej pošljejo v zavode, da jih z glave spravijo — saj matere so časih tudi še mlade in si želé še nekaj veselih predpustov — s časom jim pa tudi začnejo ugajati lepa spričevala iz zavoda — seveda pozabijo premisliti, da so lepa spričevala zavodu največja čast in za dober obstanek takó potrebna, kot dekletu za sejem novo krilo. In poloti se jih misel, da bi bilo lepo, da imajo učeno hčer; in res, ta se uči, ker morda ne ve boljšega početi, do svojega šestnajstega leta in naprej in nazadnje ne zna iz celote ničesar, ker ti je preobširna za nje leta, iz pojedinosti nič, ker ji gonja od jednega učnega predmeta do drugega ni pustila časa, da se vtopi v jedno ali drugo stroko. Ko se vrne domov, povede jo mati v družbo v nadi, da bo njena učena hči vse očarala s svojo duhovitostjo. Bog ve, da si redki moški želi po dnevnih opravih resnih, učenih, da, modrih pogovorov — hrepeni pa po priprosti zabavi, prirojeni duhovitosti.

Nič boljše se pa deklicam ne godi v otroških letih. Med tem, ko nje brat skače s svojimi tovariši, hoče mati, da ji bodi osemletna hči že cela gospa: zmerna v besedah, premišljena v kretanji. Če pa katerikrat vzbukne nje prirojena otroška živahnost, precej je mati resnega obraza za njo: „Kakó si vender nagajiva, to ne gre za deklico“. O sinu pa pravi: „Glejte ga, kakó čvrst dečko je.“ Res čudna logika — takó da se človeku zdi, da če bi hotel vsaki misli vzroka iskati, bi bil cel svet uganka! Zakaj da bi deklice ne smele biti živahne, pa naj bodo štirinajstletne ali pa starejše, vedó res samo matere.

Tako je tedaj v primeri z naobrazbo duha telo prava pasterka. Te in jednake škodljivosti zamorejo pomagati vsaka po svoje pri razvoji postranljivosti slabeč telo, ki mora toliko ur na dan delati najtežje delo t. j. sedeti. Dokazovati to, da je sedenje res največje delo našega trupla, bilo bi z ozirom na preje povedano — le ponavljanje, ker za delo so roke in noge, ne život, vsaj za vstrajno delo, kot je pri sedenji potrebno, ne. Idejalna zahteva bi bila tedaj peripatetika,

ker pri hoji hrbtenjača ne trpi dosti več kot pri ležanju. Ker je pa nemogoča z drugih lahko umevnih ozirov, moramo naše zahteve v navedenem smislu pristriči in jih sedanjim razmeram prikrojiti. Gotovo se pa da še marsikaj storiti, da se odvrne nežnim telesom preteča nevarnost postranljivosti i. dr., takó n. pr., da se ženska ročna dela ne opravljajo v klopeh, če ni neobhodno potrebno, ampak stojé v primernih prostorih in če mogoče — med hojo.

Ni dvoma, da se na vse te načine uveti za razvoj rastočega trupla lahko dosti zboljšajo. Potem poteče dosti manj solz dekletom in materinih jadikovanj bo manj, če skrbi vsak po svoje, da bodo učenci, posebno pa učenke res pomladni metuljčki, nabirajoči sladji in hrano v prostem, zabavnem vzletu s cveta na cvet, ne pa obledeli, napeti metulji v prekamforovani profesorjevi omarici.

Naši dopisi.

Iz Ribnice. († Ivan Bantan.) Zopet se je odprla črna zemlja, da vzprejme v svoje hladno krilo utrujenega trpina. Umrl je nenadoma v svojem 43. letu gospod nadučitelj Ivan Bantan v Loškem Potoku dné 13. mal. travna t. l. po kratki a mučni bolezni. Ob njegovi tihi gomili bridko plaka mlada vdova ter turobno zre v svoje petere, tožne in nepreskrbljene otročice, izmed katerih najstareji sinček že obiskuje ljubljanski gimnazij. Tolaži naj jo zavest, da je nad nami neskončno dobrotljivi Oče, kateri redi ptice pod nebom in oblači lilije na ravnem polju, dasi ne sejejo in ne žanjejo; kakoli bi mogel On, ki ga kličemo dobrega Očeta, odtegniti svoje skrbne oči potomcem človeškega blagotvornika, umršega nadučitelja? Pokojnik bil je vsekdar vnet za napredek šole in učiteljstva, zanesljiv prijatelj kmečkemu prebivalstvu! Trajne zasluge ima pri šoli, gasilnem društvu in kmetijski podružnici v Loškem Potoku, kateri je mlado drevesnico strokovnjaško uredil. Z njegovo prominulostjo zaslišimo smrti resnično in staro pesen, katera pa se vedno in vedno pomlaja, da nevsmiljena Morana pobira v učiteljstvu premnoge svoje žrtve jedino le radi tega tako pogosto, ker imamo premale plače. Kje vzeti v nadlogi, če ni v žepu? Kreda naj poje! A kedo učitelju posodi, ker vsakdo vidi, da naše plače še ne zadostujejo, ako bi nam vedno in povsod smehljajoča sreča obilno trosila rajskih cvetic na bodečo stezo našega revnega življenja. Kam naj gremo iskat takega človeka, kateri nam bo dal gotovi denar, ako vidi, da je vrnitev problematiške vrednosti? Da bi bil mogel prezgodnji pokojnik utrpeti 20 glđ., poslal bi bil gotovo v daljino Ribnico precej v začetku bolezni po zdravnika, kajti bil je sicer hudo, a neopasno bolan. Odlagal je torej od dne do dne, trdno upajoč, da mu krepka in mlada narava sama odpomore in si tako prihrani nadpolovično mesečno plačo; h krati pa poprime bolezen smrtno rezilo, s katerim po 8 dnevnem trpežu preseka žestoko nit močnemu življenju. Poklicani zdravnik je mogel samo konstatovati smrt bolnikovo, katera je malo pred njegovim prihodom nastopila.

Zvišanje prenizkih učiteljskih plač je očividno postalo vitalno vprašanje za nas in Kranjsko, zbrati je treba vse moči ter z zložnimi vesli pluti po razburkanih valovih, dokler ne dosežemo vrednejih plač, kakor jih imamo sedaj. Ako bo šlo tako dalje, kakor je sedaj nastavljeno, bodo v 15. letih po vseh eno in dvorazrednicah same učiteljice, a učiteljev dostajalo bode komaj voditeljstvom po tri in večrazrednicah, ker je nemogoče človeku s 500 glđ. plače stanu primerno živeti in družino živiti z njimi. Izbavi nas zlega, o Gospod!

M. Poklukar.